

KULTUR

Stor liten tågfest för sommarnostalgiker

UTSTÄLLNING. 38 modellbyggare från hela landet har samlats på Tekniska museet i Stockholm för att bygga en stor modelljärnväg förlagt i ett Sverige – en julidag 1967. Delar av landskapstäckets är kopior av verkliga platser i Dalarna, Bergslagen, Mälardalen och Småland. Den lagda minirälsen motsvarar en 20 mil lång tågräls. (TT)

Kulturredaktör: Sara Meidell 090-17 60 38 **Reporter:** Karin Bernspång 090-17 60 63 **E-post:** kultur@vk.se

AUSTRALIEN - HEMMA DOWN UNDER: DEL 1

Folksjäl med skyggglappar

KULTURREPORTAGE. I en tredelad reportageserie reser Pia Sjögren i Australien – ett land av långtradare, surfing, turister och karg natur att bekämpa. Happy-go-lucky-landet framför andra, med en självbild där skuggsidorna inte får plats – koloniseringen och det samtida förtrycket av urbefolkningen.

REPORTAGE. Australien, happy-go-lucky-landet framför andra. Vita män som dricker öl, surfar, kör 4WD och grillar kängurukött. Rödlätta barn i skoluniform, cricketmatcher som likt älgjakten får tiden att stanna och vänstertrafik som i England. Och stort. Australien är 17 gånger större än Sverige och glesare befolkat än Västerbottens län, med tre invånare/km², här är det fem/km². Några timmar från storstaden Adelaide känner jag mig fort som hemma. I Burra kör män i reflexjackor pick-ups med crosscyklar på flaket, inte rädda för varken 40 grader kallt eller varmt.

Det är 200 år sen de bleka männen upptäckte den ö som befolkats i 50 000 år av aboriginer. Men – det passar inte den australiska folksjälen och självbildens att kännas vid urfolken och koloniseringen av dem. Det dröjde ända till 1967 innan urfolken blev som folk i lagen. Till för 50 år sedan hörde de till flora och fauna och än idag har tvådollarmyntet en långskäggig aboriginisk man på den ena sidan av myntet, på den andra tronar drottning Elisabeth II. Alla andra (vita) porträtteras på sedlar. På de andra mynten är det kängurur, emuer och vågor. Konstigt nog är detta med människor och mynt inte på den politiska agendan.

Alkohol genomsyrar den australiska kulturen, skriver Germaine Greer i Whitefella Jump Up (2003). Det är så normalt att det uppfattas som hälsosamt. "Drinking is a man's way of crying." Greer uppfattar sina vita landsmän "känslomässigt paralyserade, som en sjuklig likgiltighet". Hur kan de inte se vilket

högt pris den australiska livsstilen har, som vattenbrist och stora bränder. Medan det finns lika många idéer om aboriginernas alkoholvanor som skribenter på temat så diskuteras de vitas andliga ödslighet alltför sällan, nej aldrig, skriver Greer.

Det verkar gå hur bra som helst att både leva i och besöka Australien utan att veta något alls om det vita övertagandet av Australien. Ingenting har hänt. Således finns inte strukturell rasism. Som i Sverige och Sápmi. Här är allt bara större så det är mer som inte finns. Tusentals aboriginer jagades och sköts och det var – och är! – inget konstigt med det. Idag är den största delstaten den enda som inte har samma självstyre som de andra. Sedan 2007 pågår "The Intervention. Plötsligt en natt slog armé, polis och statliga tjänstemän över kontrollen i Northern Territory. Alla aboriginiska barn, som är en tredjedel här, fick byxorna neddragna för att undersöka om de utsatts för sexuella övergrepp, trots att inget, mer än förutfattade meningar, tyder på att aboriginiska barn råkar ut för mer övergrepp än andra barn. Nya lagar förbjuder pornografi och alkohol, trots att inga undersökningar visar att alkohol är ett större problem hos urbefolkningen.

"Det är små byar och varmt året runt. Människor umgås ute, framför sina hus, så fylla och våld syns mer. Och visst fanns det byar där kvinnorna är glada att alkoholen försvunnit. Men mest av allt säger staten att inget är bra i de här samhällena", säger Ruth Wallace, professor i sociologi och föreståndare för

Aboriginiska barn i Hermannsburg, Northern Territory, där armé, polis och statliga tjänstemän 2007 tog över kontrollen i The Intervention. Trots FN-kritik pågår ännu "det stora ingripandet".

Northern Institute, Darwin University.

FN har kritiserat Australien och det stora ingripandet kallas nu något annat. Men det fortsätter och alla som får ekonomiskt stöd får särskilda betalkort, "basics card", som är begränsat både i varor och geografiskt. Ofta är det olika kassor för olika kort, så alla kan se att du har ett fattigmanskort. Och du kan inte söka jobb eller ta hand om gamla farmor en dag bort, för där fungerar inte ditt kort.

"De vita skjuter oss inte längre. De förgiftar oss med sprit. De har alltid velat bli av med oss" återberättar Sven Lindqvist i Terra Nullius (2005).

Tre procent av Australiens befolkning uppger i befolkningsundersökningar att de är aboriginer, cirka 700 000. "Mörkertalet" antas vara stort. I den glassiga månadstidningen Out-

” Det verkar gå hur bra som helst att både leva i och besöka Australien utan att veta något alls om det vita övertagandet. Ingenting har hänt. Således finns inte strukturell rasism. Som i Sverige och Sápmi. Här är allt bara större så det är mer som inte finns.

back – the heart of Australia syns i december/januari-numret en enda aboriginisk man. Han jobbar som berättarguide på det vita parets nya turistanläggning "i vildmarken". Temat i det här numret är långtradarnas historia och nutid. Här är långtradarna långa och kör längre än de flesta. Bilden att Australien och dess heta, karga natur är något som ska övervinnas och erövrats kvarstår. Flera andra artiklar handlar om kvinnor som bortotalt mil från varandra, på olika boskapsstationer, som träffas i husmoders- och hembygdsföreningar. Vita.

"De är rädda för oss. Rädda för att det ska visa sig att vi är smartare", säger Uncle Lewis O'Brien, som är byälde (elder) i Kurna-folket.

Det låter simpelt. Men han menar det. Han påminner om att människor här navigerade